

Особливості впровадження суду присяжних за новим кримінальним процесуальним кодексом України

*Дахно В.М., студентка гр.Ю-96 юридичного факультету СумДУ
Науковий керівник - Ільченко О.В., викладач кафедри права СумДУ*

Захист прав людини і громадянина в правовій державі неможливо без належного функціонування судової влади. Одним із важливих напрямків судово-правової реформи є впровадження в Україні суду присяжних.

У ч. 4 ст. 124, ч. 1 ст. 127 Конституції України проголошено, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних [1]. Окремі питання цієї проблематики розглядали такі науковці, як В.Д. Бринцев, А.Б. Войнарович, С.О. Іваницький, В.Т. Маляренко, М.М. Михеєнко, П.І. Репешко, В.І. Шишкін, Н.С. Юзікова тощо.

13 квітня 2012р. Верховна Рада України прийняла новий Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) [2]. У параграфі 2 гл. 30 цього Кодексу йдеться про провадження в суді присяжних. Отже актуальним для розгляду є питання про врегулювання у КПК порядку кримінального провадження в суді присяжних.

Участь присяжних у кримінальному судочинстві є визнаною необхідністю, оскільки відповідно до ст. 5 Конституції України народ є єдиним джерелом влади в Україні і здійснює свою владу безпосередньо через органи державної влади, однією з гілок якої є судова влада [4, с. 119].

У ст. 383 КПК визначено, що кримінальне провадження судом присяжних здійснюється відповідно до загальних правил цього Кодексу з особливостями, встановленими параграфом 2 гл. 30 КПК. Суд присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції. Усі питання, пов'язані з судовим розглядом, крім питання, передбаченого ч. 3 ст. 331 цього Кодексу, судді і присяжні вирішують спільно.

Про роз'яснення права на суд присяжних йдеться у ст. 384 КПК. Прокурор, суд зобов'язані роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних. Письмове роз'яснення прокурора обвинуваченому про можливість, особливості і правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних додається до обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування, які передаються до суду. Обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, під час підготовчого судового засідання має право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Порядок виклику присяжних регулюється ст. 385 КПК. Після призначення судового розгляду судом присяжних головуючий дає секретарю судового засідання розпорядження про виклик присяжних у кількості семи осіб, які визначаються автоматизованою системою документообігу з числа осіб, які внесені до списку присяжних. Письмовий виклик має бути вручений під розписку не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. У виклику зазначаються день, час і місце проведення судового засідання, права та обов'язки присяжного, перелік вимог до присяжних, а також підстави для увільнення їх від виконання обов'язків, припис про явку, а також обов'язок присяжного (чи іншої особи, яка одержала виклик для передачі його присяжному) невідкладно повідомити суд про причини неможливості явки. На підставі письмового виклику роботодавець зобов'язаний звільнити присяжного від роботи на час виконання ним обов'язків зі здійснення правосуддя.

Громадяни, які внесені до списку присяжних і можуть бути викликані до суду як присяжні, визначаються згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [3]. Потрібно зазначити, що Законом від 13квітня2012р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» до гл. 3 Закону «Про судоустрій і статус суддів» внесені суттєві доповнення щодо статусу присяжного, списку присяжних, вимог до присяжного, підстав і порядку увільнення від виконання обов'язків присяжного, залучення присяжних до виконання обов'язків у суді, гарантій прав присяжних.

Права присяжного визначені у ч. 1 ст. 386 КПК. Присяжний має право: брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні; робити нотатки під час судового засідання; з дозволу головуючого ставити запитання обвинуваченому, потерпілому, свідкам,

експертам, іншим особам, які допитуються; просити головуючого роз'яснити норми закону, що підлягають застосуванню під час вирішення питань, юридичні терміни і поняття, зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа.

Про обов'язки присяжного йде мова у ч. 2 ст. 386 КПК. Присяжний зобов'язаний: правдиво відповісти на запитання головуючого і учасників судового провадження щодо можливих перешкод, передбачених цим Кодексом або законом, для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його обставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе; додержуватися порядку в судовому засіданні і виконувати розпорядження головуючого; не відлучатися із залу судового засідання під час судового розгляду; не спілкуватися без дозволу головуючого з особами, що не входять до складу суду, стосовно суті кримінального провадження; не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і стали відомі присяжному у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Порядок усунення присяжного встановлений ст. 390 КПК. Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження у таких випадках: 1) у разі невиконання присяжним обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 386 цього Кодексу; 2) за наявності обґрунтованих підстав вважати, що присяжний у результаті незаконного впливу втратив неупередженість, необхідну для вирішення питань кримінального провадження відповідно до закону.

Інститут суду присяжних забезпечує більш надійний захист основних прав, свобод і законних інтересів обвинуваченого від незаконного і необґрунтованого засудження. При цьому участь присяжних у розгляді справ про тяжкі та особливо тяжкі злочини зменшить ступінь ймовірності висунення незаконного та необґрунтованого обвинувачення, що в свою чергу сприятиме постановленню правосудного рішення.

Запровадження суду присяжних має такі переваги: забезпечення змагальності судового процесу, посилення ролі захисника в процесі, підвищення професійного рівня сторін під час розгляду справи в суді [5, с. 733].

Таким чином, українське суспільство має пристосуватися до запровадження суду присяжних, як до нового інституту судочинства, повноцінне функціонування якого потребує певного часу, значних коштів для належного рівня оплати витрат на виконання громадянами їх обов'язку, облаштування залів судових засідань та кімнат для присяжних. І найголовніше, потрібно, щоб у людей сформувалась внутрішня готовність бути присяжними.

На підставі проведеного дослідження можна запропонувати такі висновки:

1. Інститут присяжних, запропонований новим КПК України, потребує вдосконалення шляхом розширення його повноважень та гарантій їх реалізації з метою забезпечення безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя.

2. При здійсненні правосуддя повинна бути забезпечена організаційна відокремленість та незалежність колегії присяжних від професійних суддів.

3. Перспективним є подальше наукове дослідження питань, пов'язаних з розробкою дієвих механізмів розширення повноважень присяжних при провадженні в суді першої інстанції, оскільки це посилить гарантії захисту прав, свобод та законних інтересів осіб у вітчизняному кримінальному судочинстві.

Література:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. — № 30. — ст. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України від 13.04.2012. – № 4651-VI. – ст. 254.

3. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р., №2453 VI [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/page2>.

4. Репешко П.І. До питання реалізації принципу участі народу у здійсненні правосуддя / П.І. Репешко // Судова реформа в Україні. Проблеми і перспективи : матеріали наук.-практ. конф. 18-19 квіт. 2002 р. - Х.: Юрінком Інтер, 2002, - с. 119-122.

5. Теремецький В.І. Особливості впровадження суду присяжних за новим Кримінально-процесуальним кодексом України/ В.І. Теремецький // Форум права. – 2012. – № 3. – с. 728–735 .

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства : матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 85-87.